

ЗБІРНИК НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ СТУДІЙ ПРО БУДИТЕЛІВ-ПРОСВІТИТЕЛІВ ЗАКАРПАТТЯ*

Перше враження від рецензованої книжки – велика кількість і розмаїтість поміщеного в ній матеріалу: шістнадцять есеїв – популярних, наукових, науково-популярних, писаних і друкованих із різної нагоди у різних виданнях, починаючи 1988-им роком. Сповнившись високих намірів – довести, що Закарпаття – земля з іменем, доц. І. М. Сенько переконує, що всі особистості чи то міфічні, чи історичні та літературні були патріотами рідної землі, любили її і самозречено для неї трудилися чи захищали її.

Рецензуючи значний відрізок власного науково-творчого життєпису, автор дозволив собі, буквально, “поєднати непоєднуване” і структурувати воедино наступні розділи: а) “Творення міфу про князя Лаборця”; б) “Князь Корятович: легенди і факти”; в) “Штрихи до життєписів Івана Орлая та Юрія Венеліна-Гуци”; г) “Михайло Лучкай – фольклорист і літератор”; д) “Будителі”; е) “Духновичево слово”; є) “Просвітницька нива І. Раковського, О. Митрака, Є. Фенцика, Ф. Злоцького”; ж) “Поєма Олександра Павловича про Івана Підкову”; з) “Патріот і гуманіст Анатолій Кралицький”; і) “Закарпатські стежки Якова Головацького і Володимира Гнатюка”; ї) “Народність шкільних підручників Августина Волошина”; й) “Проблеми етногенезу в творчості Василя Гренджі-Донського”; к) “Часопис “Наш рідний край” і читанки Олександра Маркуша”; л) “Закарпатські сторінки творчості В. Пачовського, Марійки Підгірянки, Олександра Олеся”; м) “Микола Шугай – у житті, фольклорі й літературі”; н) “Поети-борці Дмитро Вакаров й Іван Ірлявський”; о) “Земля з іменем”.

Унікаючи стилістичної різношерстості, І. Сенько цілком слушно вважає перелічені тексти науковими та більш чи менш популярними. Враження послідовно наукових справляють, безперечно, фольклористичні, етнологічні, школознавчі матеріали книжки. Крім звичайного, логіко-полемічного та дискусійного дискурсів, своєрідним у їх тлумаченні є виразно виявлене сердечне ставлення автора до тих, про кого пише. Своєрідний облагороджувачий стиль викладу обирає автор для статей про будителів, які, за художньо-публіцистичним визначенням проф. С. Федаки, явили собою в закарпатській культурі “приклад поламаной долі”. До цього тільки можна додати, що це також та наша сльоза, що впала на чужу межу (за Ліною Костенко).

Зрозуміло, що до писаних у різний час і з різної нагоди, об’ємніших чи більш стислих матеріалів, не може бути відмінних стилістичних підходів, однак, скажімо, є загальноприйняті речі, вимоги, якими І. Сенько подекуди нехтує. Це стосується, як

мені здається, авторських висновків – оцінок того чи іншого явища, історичної постаті чи літератора. Так, стосовно Федора Корятовича у рецензованому виданні маємо дивуючи завищену вимогу до історії: “достовірних документальних свідчень про Федора Корятовича, якщо не враховувати його дарчої грамоти, дослідниками історії краю знайдено дуже мало” (С. 52) (але ж знайдено! – Н. В.); у міркування про геніальний висновок М. Лучкай, “що загадки і пародії на стихири-величання засвідчують “високу до тепність” народу і “гостротою та влучністю висловів приголомшують навіть вченого” несподівано введено, утилітаризуючий, як на мою думку, висновок: “таких коментарів лінгвістична праця не вимагала – їх писав спостережливий фольклорист” (С. 99), до поняття панславизм напрошується науковий коментар з погляду сучасної історичної науки (С. 137).

У шести концептуальних підрозділах (“Духновичева “Книжиця читальна”; “Духнович як байкар і притчовик”; “Духновичево новорічне “Поздравленіє” (“Хто має бути читачем?”; “Як вимовляти букву “ять”?”; “Хто ж вони, русини?”) розділ “Духновичево слово” репрезентує великого закарпатського будителя у численних його достоїнствах, як і окремих, можливо, життєвих невдачах. Розділ завершує промовистий висновок: “З позицій сьогодення не будемо говорити: отут наш Будитель думав правильно, а тут помилявся. Духнович належав своєму часові з його проблемами й надіями. Таким тепер і сприймаймо його – видатного педагога – просвітителя, патріота своєї підбескидської малої батьківщини, слов’янофіла” (С. 138).

Кілька розділів нової книжки І. Сенька являють собою літературознавчі та літературно-критичні дослідження. Вони свого часу друкувалися, а, отже, були науково апробованими, переважно в 90-х роках ХХ століття. Відтоді минули десятиліття, чимало із досліджуваних персоналій ґрунтовно вивчалися членами кафедри української літератури Ужгородського національного університету; і чи в окремих коментарях чи в Списку використаної літератури в книжці 2012 року їх, на мою думку, можна було згадати як відповідні публікації та видання.

Збірник “Від часів Лаборця до сьогодення” відкриває блискуча, жанрово витримана передмова проф. С. Федаки “Будильник дзвонить на світанку” (С. 4-6). Однак це не звичайний “складник науководовідкового апарату книги, не пов’язаний із структурою тексту” (за Ю. Ковалівим).

«Будильник дзвонить на світанку» – вірець літературно-художньої публіцистики, рідкісного явища у закарпатській літературній критиці останнього часу. Сергій Федака точно ідентифікував текст книжки І. Сенька таким, що, крім історикоджерелознавчого та суспільно-політичного підходів, “намічено третій можливий підхід – історикопсихологічний, через призму фольклору, народного сприйняття міфу” (С. 5), за яким, на думку вченого,

*Сенько, Іван. Від часів Лаборця до сьогодення : літературно-краснзавчі студії про будителів, просвітителів, будівничих Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 2012. – 304 с.

© Вигодованець Н., 2013

майбутнє. Не можна не погодитися також і з іншою концепцією професора-історика. Зокрема, “так повелося, – пише Сергій Федака, – що в закарпатській історії яскраві моменти були не те що короткими, а просто блискавичними, як-от героїчний спалах Карпатської України. Натомість наставало оте саме ні два ні півтора. І тягнувся тоді кожний рік як ціле століття. За блискучою добою єпископа А. Бачинського, коли наш край пережив перший сплеск національно-культурного відродження, прийшли сонні 10-ті – 30-ті роки ХІХ ст., коли наша еліта (духовенство) поринула у дрібну гризню та зведення особистих порохунків, міщанство денационалізу-

валося, а селянство занурилось у злидні і темряву. Тільки австрійська “весна народів” 1848-1849 р. дала шанс на вихід із тієї летаргії, але надовго знерухомлений народний організм так і не зміг до пуття скористатися з нього” (С. 4).

Отже, видання “Від часів Лаборця до сьогодні” Івана Сенька потрібна для читаючого Закарпаття книжка. Вона будить наукову думку, вона навчає студента, вона стане підручником для школяра про життя й культуру рідного краю.

Наталія Вигодованець,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури УжНУ